

Oszipov, V.:

SZÜKSÉGES KEZDEMÉNYEZÉS

/Könyv az olvasók tanulmányozásáról/

Ha egy polcra raknánk mindazokat a könyvtártudományi könyveket, amelyek a háboru után jelentek meg, takaros kis könyvtárt kapnánk. E könyvek elemzése során megállapíthatjuk, hogy a könyvtári elmélet, illetve gyakorlat egyes kérdéseit többé-kevésbé alaposan, más kérdéseit viszont csak futólag és felületesen tárgyalta a szakirodalom. Vannak azonban még olyan kérdések is, amelyek kidolgozásra várnak. Ez utolsákhhoz tartozik a könyvtártudománynak olyan fontos területe is, mint a szovjet olvasók érdeklődési körének tanulmányozása.

Ezért érdemel komoly figyelmet és gondos elemzést B. Bank "A szovjet olvasó érdeklődési körének tanulmányozása" című munkája.^{1/}

A broszúra a következő fejezetekből áll: Az olvasó tanulmányozásának jelentősége, céljai és elvei. Az olvasók tanulmányozásának módszerei. Az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos munka megszervezése. Olvasóink érdeklődési köre és igényei a könyvtárak megfigyelése szerint. Hogyan áll az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos munka?

Vizsgáljuk meg sorjában a levelezőhallgatók számára kiadott tan-könyv tartalmát. Az első fejezet általános bevezetésre emlékeztet, bár a fejezet szerepének lényegesen jelentősebbnek kellene lennie. Hiszen a szerző éppen itt veti fel és itt magyarázza a könyvtári olvasók tanulmányozásának jelentőségére, céljaira és elveire vonatkozó legfontosabb kérdéseket. E kérdések azonban kifejtetlenek maradtak...

Arról a munkáról, amelyet az olvasók tanulmányozásával kapcsolatban folytattak a forradalom előtt, a szerző az első fejezetben mindössze egy bekezdésben emlékezik meg. Nem mondhatjuk, hogy ez helyes, hiszen a forradalom előtti könyvtárak igen nagy munkát végeztek ezen a téren. Munkájukban persze sok hiba volt, sok olyat tettek, amivel ma nem lehetünk

^{1/} Bank, B. V.: A szovjet olvasó érdeklődési körének tanulmányozása. Előadások a levelezőszak hallgatói számára a "Könyvtártudomány" című tantárgyból. Moszkva, Goszkultproszvetizdat /Népművelési Kiadó, 1954. 56 lap. A leningrádi Állami Krupszkaja Könyvtáros Főiskola

megelégedve és komoly kifogásokat emelhetünk ellenük, de az a tény, hogy ezek a kulturális tényezők ösztönözték tanulmányozni az olvasók, különösen pedig a népből származó olvasók széles körének igényeit, megérdemlik - nézetünk szerint - hogy nagy figyelmet fordítsunk munkájukra. Továbbá melyik hallgató értheti meg N. A. Rubakinnak ezt a kifejezését: "empirikritikus bibliográfiai pszichológia" amelyről a szerző egészen úgy beszél, mint valamilyen köztudomásu dologról.

A broszura második fejezete - "Az olvasók tanulmányozásának módszerei" - a tankönyv központi része. A szerző azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a levelezőhallgatókat megismerteti azokkal az alapvető módszerekkel, amelyek segítségével sikeresen tanulmányozhatjuk az olvasók érdeklődési körét. Helyesen jegyzi meg, hogy az olvasók tanulmányozásának szempontjából feltétlenül meg kell ismerkedni azzal a körzettel, amelyet a könyvtár ellát. Sokoldaluan vizsgálja az alábbi módszereket: a beszélgetéseket és a megfigyelést, az olvasók személyi lapjainak elemzését, a könyvkártyák elemzését, az olvasóknak a könyvről mondott vagy írott véleményét s ezek elemzését, a könyvtár munkájára vonatkozó olvasói vélemények és javaslatok nyilvántartását, a kérdőívek alkalmazását, a statisztikai nyilvántartás anyagelemzését stb.

Ebből a fejezetből a könyvtáros sok hasznos tudnivalót meríthet. Helyesen értékeli a szerző az olvasók tanulmányozásának különféle módszereit. Találónan jegyzi meg, hogy ezek közül a legeredményesebb a könyvtárosnak az olvasóval való beszélgetése. Jól mutatja be a szerző, hogy felesleges túl sok személyi lapot megvizsgálni, s helyesen állapítja meg az egyidőben nagyon közkedvelt kérdőíves módszer tényleges értékét.

A szerző sok hasznos gyakorlati tanácsot ad. Így például, amikor rámutat arra, hogy a személyi lapokat feltétlenül meg kell őrizni, ezt írja: "Ha a könyvtárban nincs lehetőség arra, hogy a már betelt személyi lapokat megőrizzék, nagyon célszerű ha az új személyi lap megnyitáskor röviden beírják "A könyvtáros észrevételei" című rovatba az előző időről felfektetett személyi lap elemzésének eredményeit, továbbá az olvasók érdeklődésére és olvasmányaira vonatkozó fontosabb következtetéseket". A könyvben példát is találhatunk a most ismertetett bejegyzésre.

Egyes esetekben sikerült a szerzőnek - annak ellenére, hogy kénytelen röviden és tömören előadni az anyagot - kapcsolatba hozni az olvasók tanulmányozásának egyik vagy másik módját a könyvtár egész munkájával.

"A személyi lapok tömeges elemzése módot ad arra, hogy meghatározzuk a könyvpropagandával és az olvasás irányításával kapcsolatos intézkedéseket. Ha például megállapítottuk, hogy sok fíjünkás egy év alatt csupán egy-két Komszomolról szóló könyvet vett ki, sőt egyes olvasók egyáltalán nem kértek kölcsön ilyen munkákat, a könyvtáros könyvismertető előadás megtartását veszi programba, könyvkiállításokat szervez és könyvismertető beszélgetéseket készít elő a témával kapcsolatban a műhelyekben és a munkásszállásokon" /23.lap./.

Sajnos, kevés ilyen példát sorolhatunk fel. A szerzőnek nem sikerült a könyvnek ebben a legfontosabb fejezetében teljesen világosan és meggyőzően bemutatnia, hogy az olvasók érdeklődésének tanulmányozása nem öncél, hanem a könyvtár egész munkájának alapja.

A szerző nem mutat rá konkrétan arra, hogy az olvasók tanulmányozása milyen módon viszi előbbre a könyvtáros munkáját, inkább csak általános megállapításokra szorítkozik pl. ilyenekre: "A könyvtárosok megfigyeléseik felhasználásával megtanulták, hogyan kell eredményes olvasóbankéteket szervezni és következtetni tudnak a könyvtár munkájának további mozzanataira, az állománygyarapításra stb." /13.lap/, avagy: "A ki nem elégített igényekre vonatkozó statisztikai adatokat fel kell használni az olvasók tanulmányozásának és a könyvállomány gyarapításának céljaira." /15.lap/

Ezek a megállapítások nem elégítik ki sem a hallgatókat, sem a könyvtárosokat.

Ennek a fejezetnek másik hiányossága véleményünk szerint az, hogy az olvasók tanulmányozására vonatkozó módszerekről igen vázlatos ismertetést ad. Nézzük meg például, mit ír a könyvtár működési körzetének tanulmányozásáról:

"A könyvtáros a sajtó és a helyi szervezetek illetve intézmények anyagának felhasználásával megismerkedik a járás gazdasági életével, földrajzával és történelmi múltjával, továbbá a lakosság termelő tevékenységével, a helyi gazdasági, politikai és kulturális feladatokkal, a lakosság összetételével és életmódjával. Ennek eredményeképpen képet kap arról, hogy milyen konkrét körülmények között, milyen lakosság körében kell végeznie munkáját." /8.lap/

Ez mind igaz, de aki csak egy kicsit is foglalkozott ezzel a kérdéssel, tudja, hogy milyen nehéz a fenti feltételeket a gyakorlatban megvalósítani. Itt is, akárcsak könyvének egyéb részében, csak arra szorítkozik a szerző, hogy utmutatást adjon: mi a teendő, de nem válaszol arra a kérdésre, hogyan kell a feladatot elvégezni.

Mind a szóbanforgó fejezetnek, mind a könyv következő részének az a hiányossága, hogy a szerző nem veszi mindig figyelembe a broszura rendeltetését. A könyvtártudomány tanterve meghatározott számú tantárgyat irányoz elő "A szovjet olvasó és annak tanulmányozása" c. tantárgy gyakorlati foglalkozásainak céljaira. A levelezőszak hallgatói számára írott tankönyvben megfelelő gyakorlati feladatokat kellett volna adni. Ezek a feladatok hozzásegítették volna a levelezőhallgatókat ahhoz, hogy elemezzék és vizsgálják, hogyan áll az olvasók tanulmányozásának kérdése saját könyvtárunkban és előmozdították volna, hogy másutt már ismert ujitásokat vezessenek be saját munkájukba.

A következő fejezetben/"Az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos munka megszervezése"/ helyesen hangsúlyozza a szerző, hogy "az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos munka eredményei nemcsak az összegyűjtött anyag mennyiségétől és minőségétől függenek, hanem attól is, hogyan általánosítják ezt az anyagot" /40.lap/. Tudjuk, hogy milyen nehéz az összegyűjtött anyagot hozzáértően és jól általánosítani. Erre

azonban Bank elvtárs könyve sem tanít meg bennünket.

Az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos munka szervezésével foglalkozó fejezetről azt várjuk, magyarázza meg a hallgatóknak, hogyan fogjanak hozzá gyakorlatilag ehhez a munkához, hogyan készítsék el a szóbanforgó munkára vonatkozó tervüket. Sajnos, a könyv idézett fejezete csak néhány futójellegű és felületes megjegyzéssel intézi el a kérdést...

Összegezzük megállapításainkat: Bank elvtárs brosurája jókor jelent meg. Az olvasók tanulmányozásával kapcsolatos kérdések már nagyon régen várják a sajtóban való ismertetésüket. Kétségtelenül igaz, hogy a szerző nagy és hasznos munkát végzett, de meg kell állapítani, hogy ezt a témát még alapsabban kell kidolgozni.

= 'Bibliotekar', 1955. 5.sz. 44-48.lapj

MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVTÁRAK ÉS MEZŐGAZDASÁGI DOKUMENTÁCIÓ

Napjainkban egyre gyakrabban alakulnak nemzetközi egyesületek a különböző tudományágak hivatásos könyvtárosaiból és dokumentációs szakembereiből. Ez az irányzat nyilvánult meg a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége /KENSZ - francia rövidítéssel: FIAB - angol rövidítéssel: IFIA/ Tanácsának Zágrábban tartott legutóbbi ülésén is. A Tanács foglalkozott ezen az ülésen a már meglévő /orvosi, műszaki, színművészeti/ egyesületekkel, s egyben határozatot fogadott el a mezőgazdasági könyvtárak nemzetközi együttműködésére vonatkozóan is. Az egyesületek, bizottságok és egyéb, jelenleg már működő nemzetközi szervek nagy száma mellett kérdés lehet, valóban kívánatos és hasznos-e további új szervezetek létrehozása. Annak megállapításához, célravezető-e valamely új egyesület létesítése, számot kell vetnünk azzal, milyen szolgáltatot fog az tenni.

Egy tudományág viszonylagos autonómiájának tekintetbe vétele egyike azon tényezőknek, amelyek alapján eldönthető a külön egyesület létesítésének szükségessége az illető tudománykörből. Különösen vonatkozik ez a mezőgazdasági és rokontudományokra. A mezőgazdaság egészen speciális terület mind az oktatás és tudományos kutatás, mind az államigazgatás szempontjából. Majdnem minden államban van külön földművelésügyi minisztériuma, s ennek hatásköre rendszerint kiterjed a rokonterületekre, víz- és erdőügyre, közéletelméletre és halászatra is. Természetes tehát, hogy a mezőgazdasági és rokontudományokkal foglalkozó könyvtárak és tájékoztató szolgálatok széleskörű autonómiát élveznek.

Ennek az autonómiának ellenére, vagy éppen emiatt a mezőgazdasági könyvtárak és dokumentációs szolgálatok nem mindenütt elég fejlettek... Igen sok államban nagy hiányosságok tapasztalhatók a mezőgazdasági do-